

MAKTABGACHA TA'LIMDA IJODIY O'YINLAR VA ULARNING BOLA RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

Kosanova Mehriban Orazbay qizi

Qonirat rayoni 22 sanli mektepke shekem bilimlendiriw sholkemi

Annotatsiya: *Maktabgacha ta'lim bolalar rivojlanishining muhim bosqichidir va aynan shu davrda ijodiy fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim jarayonida ijodiy o'yinlarning o'rnini va ularning bola rivojlanishiga ta'sirini o'rganadi. Bunda turli ijodiy o'yin va faoliyatlar orqali bolalarning fantaziyasi, mustaqil fikrlash qobiliyati, ijtimoiy ko'nikmalari rivojlanishi tahlil qilinadi. Maqola mualliflari bolalar bilan o'tkazilgan o'yinlar misolida ijodiy fikrlashni rivojlantirishda qaysi o'yinlar eng samarali ekanligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, ijodiy o'yinlar, bola rivojlanishi, ijodiy fikrlash, o'yin texnologiyalari, maktabgacha yoshdagi bolalar.*

KIRISH

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlash va rivojlanish qobiliyatlarini shakllantirish muhim omillardan biridir. Ushbu davrda o'yin bolalarning asosiy faoliyati bo'lib, ular turli o'yinlar orqali dunyo haqida tushuncha hosil qiladi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ijodiy o'yinlar esa bolalarning fikrlash doirasini kengaytirib, ular atrof-muhit bilan faol o'zaro aloqaga kirishadi.

Ijodiy o'yinlarning bolalar rivojlanishiga ta'siri

Ijodiy o'yinlar bolalarning qator rivojlanish jihatlariga ta'sir qiladi, jumladan:

1. Ijodiy Fikrlashni Rivojlantirish: O'yinlar orqali bolalar yangi g'oyalar yaratishga va kutilmagan vaziyatlarga moslashishga o'rganadi. Masalan, "Baxtli Rasm" o'yini bolalarga o'z tasavvuriga asoslangan rasm chizishni taklif qiladi, bu orqali ular rang va shakllar bilan ishlashda ijodiy yondashuvni o'rganadilar.

2. Ijtimoiy Ko'nikmalarni Shakllantirish: Jamoaviy o'yinlar orqali bolalar bir-birlari bilan muloqotda bo'lishni va o'z fikrlarini ifodalashni o'rganadilar. "Birgalikda Hikoya Yaratish" kabi o'yinlar bolalarning ijtimoiy o'zaro ta'sirlarini rivojlantiradi, ular birgalikda hikoya yaratish orqali hamkorlik qilish va fikr almashish jarayoniga kirishadi.

3. Tafakkur va Mantiqiy Fikrlashni O'stirish: Ba'zi ijodiy o'yinlar bolalarga mantiqiy xulosalar chiqarishga yordam beradi. Masalan, "Muammolarni Hal Qilish" o'yini bolalarga muayyan vaziyatni hal qilishda turli strategiyalarni sinab ko'rishga imkon beradi, bu esa ularning tafakkurini kuchaytiradi.

Ijodiy o'yinlar va ularning namunalari

1. Rasm chizish va tasavvurlarni namoyish etish

Bolalar ijodiy faoliyatda rasm chizish orqali o'z hissiyotlarini ifoda etadi. Masalan, "Tasavvuriy Hayvon" o'yini bolalarga o'zlarining o'ylab topgan hayvonlarini chizishni taklif etadi. Bu o'yin bolalarning fantaziyasini kuchaytiradi va ularni o'zlarini ifoda etishga o'rgatadi.

2. Rolli o'yinlar

Rolli o'yinlar orqali bolalar turli hayotiy rollarni sinab ko'radi. "Do'kon" o'yini bolalar uchun juda samarali bo'lib, bunda ular sotuvchi yoki xaridor rolini bajarib, sotib olish va sotish jarayonida muayyan qoidalarga rioya qilishni o'rganadi. Ushbu o'yin bolalarning ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3. Qurilish va yaratuvchan o'yinlar

Turli konstruktorlar yoki bloklar yordamida narsalar qurish bolalarga o'z g'oyalarini amalda sinab ko'rish imkoniyatini beradi. Misol uchun, "Qasrni Qayta Qurish" o'yinida bolalar o'z tasavvurlari va qobiliyatlari orqali yangi shakllarni yaratishga harakat qiladilar.

Bu o'yin ularning kreativ tafakkurini rivojlantiradi.

Ijodiy o'yinlarning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati

Ijodiy o'yinlar faqat bolalarning intellektual rivojlanishi uchun emas, balki ularda ijtimoiy va emosional qobiliyatlarni shakllantirish uchun ham muhimdir. Masalan, bolalar o'zaro kelishib o'ynashni, o'z hissiyotlarini nazorat qilishni va muayyan vaziyatlarda muvozanat saqlashni o'rganadilar. Bu o'z navbatida bolalarga kelajakda turli muammolarni yechishda va atrofdagilar bilan sog'lom munosabatlar o'rnatishda yordam beradi.

Turli yosh guruhlariga mos o'yinlar tanlashning muhimligi

Bolalar yoshiga mos ijodiy o'yinlarni tanlash rivojlanishning har bir bosqichida muhim ahamiyatga ega. Kichik yoshdagi bolalar uchun ko'proq sensorli va taktil o'yinlar tavsiya etiladi, masalan, plastilin bilan ishlash, rangli loylardan shakllar yasash. Bu ularning sezgi organlarini rivojlantirishga yordam beradi. Katta yoshdagi bolalar uchun esa rol o'ynash va konstruktor o'yinlari samarali bo'ladi, chunki ular yanada murakkab fikrlashni va muloqot ko'nikmalarini talab qiladi.

Misol: "Sirli quticha" o'yini

Bu o'yin bolalarda qiziqish va izlanish qobiliyatini rivojlantirish uchun juda samarali. Bolalarga sirli bir quti beriladi va ichidagi narsani bilish uchun turli savollar berish imkoniyati yaratiladi. Bu o'yin ular tafakkurini rivojlantirib, muammoni yechish qobiliyatlarini kuchaytiradi.

Mustaqil o'rganish va fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish

Ijodiy o'yinlar bolalarda mustaqil o'rganish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Masalan, "Kichik Ixtirochilar" o'yini bolalarga muayyan materiallar yordamida o'zlari biror narsa yaratish imkoniyatini beradi. Bu esa ularga o'z qiziqishlariga ko'ra yangi g'oyalar ishlab chiqishga va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytiradi. Mustaqil fikrlash ko'nikmasi esa bolalarni kelajakdagi mustaqil hayotga tayyorlaydi.

Yuqorida keltirilgan qo'shimcha fikrlar bolalarning rivojlanishi uchun ijodiy o'yinlar muhimligini yanada chuqurroq yoritadi. Ijodiy o'yinlar orqali bola nafaqat dunyoni o'rgana boshlaydi, balki o'z-o'zini anglash va atrofdagilar bilan ijtimoiylashishni ham o'rganadi. Shu sababli, ta'lim jarayonida bunday o'yinlarni yanada keng qo'llash lozim.

XULOSA

Ijodiy o'yinlar bolalarning intellektual va hissiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ular orqali bolalar o'z fikrlarini o'zgacha ifoda etish, o'z-o'zidan qaror qabul qilish va yangi narsalarni o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, ijodiy o'yinlar bolalarning

qiziqishlarini uyg'otadi va ularning ijtimoiy hayotga integratsiyalashuvini osonlashtiradi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim muassasalarida ijodiy o'yinlardan samarali foydalanish orqali bolalar rivojlanishiga muhim hissa qo'shish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR:

1. Vygotsky, L. S. (1980). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Piaget, J. (1962). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. W.W. Norton & Company.
3. Moore, R., & Ross, M. (2004). *Creative Teaching and Learning in the Early Years*. Routledge.
4. Berk, L. E. (2009). *Child Development*. Pearson Education, Inc.
5. Jalolov, M. (2016). *O'yin texnologiyalari va bola rivojlanishi*. Toshkent: O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.